

Antoine Bodar

Vierde Zondag van de Advent (B)

Begijnhofkerk Amsterdam 14 XII 2005

Catherina-kathedraal Utrecht 18 XII 2005

MARIA DE BEGENADIGDE

Van Godswege wordt de engel Gabriël naar Nazareth, een stad in Galilea, gezonden tot een maagd die verloofd is met een man die Joseph heet, uit het huis van David. De naam van de maagd is Maria. Zo Lucas (cf. 1,26-27). Het tafereel zien we terstond voor onze ogen, indien niet op grond van de Bijbel dan ten minste uit de schilderkunst waarin eindeloos de gebeurtenis is verbeeld. De bode betreedt het huis en het meisje wijkt in verschrikking ietwat terug. De omringende tuin in lentetooi – het is negen maanden vóór Christus' geboorte – is gesloten in verwijzing naar de ongerepte schoot van Maria.

'Verheug U, Begenadigde, de Heer is met U', spreekt de engel (Lc 1,28): 'Verheug U, Dochter Sion, zie Ik kom en blijf bij U' (cf. Zach 2,14). 'Verheug U, Dochter Jerusalem, verblijd U met geheel Uw hart' (cf. Sef 3,14). 'Gij zijt het ware Sion, het nieuwe Jerusalem. In U neemt Gods verbond met ons de tweede aanvang. Gij zijt het teken van het gehele volk Gods.' En nog eens spreekt de engel (cf. Lc 1,30): 'Vrees niet, Maria, U wordt door God overvloedig genade toebedeeld.' – De tijden raken vervuld, de nieuwe heilsorde kondigt zich aan, de goddelijke belofte wordt gestand gedaan. Adam en Eva hebben zich weliswaar van God verwijderd, maar in Maria wijst Hij de nieuwe Eva aan om in Jesus de nieuwe Adam geboren te doen worden. Al heeft de slang gewonnen in de zondeval (cf. Gn 3,15), in de verlossing (die verzoening is) zal de Vrouw overwinnen, bekleed als zij is met de zon, de maan onder haar voeten en op haar hoofd de kroon van twaalf sterren (cf. Apk 12,1.17). Daarom heeft het God behaagd haar van tevoren al van de erfzonde (de verwijdering van God door toedoen van Adam en Eva) te vrijwaren – zoals de vroege Kerkvaders ons al onderrichten – om het waardige onderkomen te kunnen worden van het goddelijke Kind.

Zouden wij haar Zoon niet verdrieten, indien we zijn moeder niet in ere zouden houden? Zij is Zijn moeder. Wat een moeder voor een kind beduidt en een kind voor een moeder, zelfs in onze tijd van onderlinge verharding blijft dat vooralsnog begrepen. Geenszins verdient Maria het daarom als nagenoeg te verwaarlozen 'draagmoeder' te worden beschouwd, zoals in sommige kringen van christenen lijkt te gebeuren.

Waarom heet Maria de Begenadigde met wie de Heer is?

'Zie, gij zult zwanger worden en een zoon baren die gij Jesus moet noemen.' (Lc 1,31) Aldus gaat Jesaja's voorzegging (Js 7,14; cf. Mt 1,23) in vervulling: 'Zie, de maagd zal zwanger worden en een zoon baren die Immanuel zal heten.' – Jesus zal Immanuel zijn, God-met-ons. God-met-ons wil zeggen: God komt onder ons wonen en blijft met ons alle dagen tot aan de voleinding der wereld (cf. Jo 1,14; Mt 28,20). Dat is de troost van de menswording van Gods Zoon die ons bemoedigt en hoop geeft – ook in onze dagen van ogenschijnlijke geloofsverduistering waarin geen oog het neergedaalde Licht schijnt te kunnen waarnemen.

Toch wordt het Kind ons geboren en de Zoon ons gegeven. (Cf. Js 9,1.6) Wij herinneren ons de geboorte van Immanuel in de stal van Bethlehem en viereen weldra Zijn verjaardag onder ons, opdat Hij tevens opnieuw in ons hart wordt geboren. De geboorte van Jesus Christus uit de schoot van Maria, die de Moeder van God is, verplicht ons daarom tot onze geboorte van nieuwe toewijding aan Hem Die onze Verlosser is.

Eeuwen lang is het geheim verzwegen maar nu wordt het geopenbaard en onthuld in opdracht van de eeuwige God en zulks aan de hand van profetische geschriften om de hele mensheid te brengen tot gehoorzaamheid aan het geloof. Zo Paulus (cf. Rom 16,25-26) die elders (cf. 1 Tes 5,20-22) raadt: 'Kleineert de profetische gaven niet. Keurt alles, behoudt het goede. Houdt u verre van alle kwaad.'

'De Heer is met U', verzekert Gods bode Gabriel het meisje Maria, zoals Gods profeet Natan eertijds koning David had verklaard met de woorden(2 S 7,11.16): 'De Heer kondigt u aan dat Hij voor u een huis zal oprichten.' – Hij zal u een nageslacht schenken – 'Zo zullen uw huis en uw koninklijke macht bestendig zijn voor altijd. Uw troon staat vast voor eeuwig.'

Ook deze voorzegging gaat in vervulling.

De engel vervolgt jegens Maria (Lc 1,32-33; cf. 2 S 7,12-13): 'Hij zal groot zijn en Zoon van de Allerhoogste heten. God de Heer zal Hem de troon van Zijn vader David schenken en Hij zal in eeuwigheid koning zijn over het huis van Jacob. Aan Zijn koningschap zal geen einde komen.'

'Hem wordt heerschappij gegeven, luister en koninklijke macht', had ook de profeet Daniel (cf. 7,14) voorzegd: 'Alle volkeren, stammen en talen brengen Hem hulde. Zijn heerschappij vergaat nimmer. Zijn koninkrijk gaat nooit teloor.'

Laten we ons nog eens verplaatsen naar dat tafereel daar in Galilea, waarvan wij het beeld vast houden in een schildering van Middeleeuwen of Renaissance, terwijl de werkelijke toedracht zo veel meer eenvoudig en simpel moet zijn geweest. De afgelopen winter (2005) heb ik de opgegraven grotwoningen bezocht onder de Aankondigingskerk in Nazareth die kleiner en bescheidener zijn dan onze verbeelding zou willen toestaan.

In weerwil van de hemelse vervoering en meevoering van Gabriel blijft Maria bij de aardse nuchterheid en werkelijkheid. – Zij zal een twaalf- tot vijftienjarig kind zijn geweest, pas uitgehuwelijkt aan Joseph uit dat huis van David. – Dus zij zegt tot de engel (Lc 1,34): 'Hoe zal dit geschieden, vermits ik nog geen man beken', vermits ik nog niet met een man in de sponde heb verkeerd?

'De Heilige Geest zal over U komen en de kracht van de Allerhoogste zal U overschaduwen. Daarom zal het Kind heilig worden genoemd, Zoon van God.' (Lc 1,35)

Verbaast het ons bij zo'n aanzegging dat Maria sedert oudtijds wordt vereerd niet alleen als de Moeder van God de Zoon maar ook als de Dochter van God de Vader en als de Bruid (dat wil tevens zeggen: het Heiligdom, het Tabernakel, het Bruidsvertrek) van God de Heilige Geest (cf. LG 53)?

Zoals de Geest van God over de wateren zweefde bij de aanvang der schepping, toen de aarde nog woest en ledig was en de diepte duister (cf. Gn 1,2), zo ook nu bij begin van de nieuwe schepping – de bevruchting door de Heilige Geest in de schoot van Maria.

De Heilige Geest Die over Maria komt, die geschiedenis benadert wellicht het beeld van de schilderkunst gemakkelijker dan de uitleg in de schrijverij. Want hoe verbeelden schilders als Robert Campin in Vlaanderen of Piero della Francesca in Toscane in de vijftiende eeuw deze heilsgebeurtenis? Zij laten het Kind als vrucht uit de hemel neerdalen naar beneden voorbij de berichtende engel tot bij het uitverkoren meisje. Goddelijke bevruchting. Zo verhaalt, alsof het gewoon is, ook Matteüs (cf. 1,18): 'Toen Maria verloofd was met Joseph, bleek zij – nog voordat zij samen waren gekomen – zwanger van de Heilige Geest.'

Maar wat te bedenken van de Allerhoogste Die Maria zou overschaduwten? Onder het Oude Verbond overschaduwde de Eeuwige de tent van de samenkomst, het teken van het Godsvolk, het huis van Jahwe. Het boek Exodus (cf. 40,35) verhaalt daaromtrent. De overschaduwing geldt in Maria het Nieuwe Verbond dat het Oude voltooit. – Maria dus als de tent, het teken, het huis.

Zij, de Begenadigde bij uitnemendheid, de meest door God geliefde en verheven mens – schoot immers van Gods eigen Zoon Die in haar is gegroeid en daar van Zich heeft laten voelen – heeft al bij het bezoek van de engel zich volledig ter beschikking gesteld door haar wil te schikken naar Gods beschikking. 'Mij geschiede naar uw woord.' (Lc 1,38) En niet lang nadien zou zij in vreugde uitroepen (Lc 1,46-48): 'Mijn ziel prijst hoog de Heer en van vreugde juicht mijn geest om God, mijn Redder. Hij heeft neergezien op de kleinheid zijner dienstmaagd. En zie, vanaf heden prijst elk geslacht mij zalig.'